

Leerlijnen voor meer transparantie

ECHO-tip 92 • juni 2020

ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs (Universiteit Antwerpen)

In het hoger onderwijs zorgt een aaneenschakeling van opleidingsonderdelen en lesinhouden ervoor dat studenten aan het einde van de rit de vooropgestelde competenties hebben verworven. Het is de bedoeling dat een student daarbij met zo weinig mogelijk overlappingsen en lacunes wordt geconfronteerd. De verschillende bouwstenen van het curriculum moeten dus goed op elkaar zijn afgestemd. Om een vlotte graduele competentieverwerving te garanderen, kunnen we **leerlijnen** introduceren. Door het overstijgen van afzonderlijke opleidingsonderdelen en lesinhouden worden de samenhang en opbouw van een curriculum sterker in de verf gezet.

Het begrip 'leerlijn' scherpgesteld

Een leerlijn kunnen we beschouwen als 'een beredeneerde opbouw van tussendoelen en inhouden, leidend naar een einddoel' (Strijker, 2010). Het is een geheel van parallel en/of sequentieel aangeboden studiedelen waarbinnen studenten kennis en vaardigheden verwerven in eenzelfde domein. Het begrip 'domein' moet hier ruim worden geïnterpreteerd: het kan gaan over sterk **disciplinegebonden inhoud**, maar ook over **disciplineoverstijgende materie**.

Enkele voorbeelden van leerlijnen waarin de nadruk op **disciplinegebonden inhoud** ligt:

- een leerlijn 'gen' in een opleiding biochemie en biotechnologie die opleidingsonderdelen groepeerd die zich toespitsen op genetica;
- een leerlijn 'kwantitatieve methoden' in een opleiding bedrijfskunde, die alle opleidingsonderdelen wiskunde en statistiek omvat;
- een leerlijn 'algemene politicologie', die in een bacheloropleiding politieke wetenschappen in kaart brengt waar dit thema binnen de verschillende opleidingsonderdelen aan bod komt.

De **disciplineoverstijgende** of **generieke leerlijnen** streven het verwerven van generieke vaardigheden en daaraan gekoppelde kennis en inzichten na. Generieke leerlijnen hebben als doel om bepaalde hiaten in de opleiding te ondervangen. Ze sluiten vaak aan bij strategische beleidsthema's zoals bijvoorbeeld de nexus tussen onderwijs en onderzoek, diversiteit, duurzaamheid en ondernemerschap.

Enkele voorbeelden:

- een leerlijn 'onderzoeksvaardigheden' in een opleiding sociologie, startend in het eerste bachelorjaar met een opleidingsonderdeel 'Inleiding wetenschappelijk werk';
- een leerlijn 'academische taalvaardigheid' in een bacheloropleiding industriële wetenschappen, waarbij academische taalvaardigheid geïntegreerd is in het opleidingsonderdeel 'academische vaardigheden' en verder in de opleiding ingeoeft en beoordeeld wordt in verschillende andere opleidingsonderdelen.

Leerlijnen kunnen **horizontaal** of **verticaal** zijn. Hieronder volgt een verduidelijking aan de hand van enkele voorbeelden.

Verticale leerlijnen garanderen over de verschillende jaren van een studietraject heen een consistente competentieopbouw.

Een illustratie hiervan vormt de leerlijn 'vaardigheden' in een opleiding wijsbegeerte, waarin taalvaardigheid en filosofische vaardigheden vervat zitten. Deze academische vaardigheden worden geleidelijk aan in de opleiding verworven.

Een verticale leerlijn kan (delen van) opleidingsonderdelen van de **bachelor en de master combineren**.

In een opleiding geneeskunde kan een 'klinische leerlijn' medisch-technische en communicatieve vaardigheden, aangeboden in bachelor en master, bundelen.

Zelfs in een éénjarig mastertraject kan het zinvol zijn om met verticale leerlijnen aan de slag te gaan door de opleidingsonderdelen van een **voorbereidings-of schakelprogramma** mee op te nemen in de leerlijn.

Een voorbeeld hiervan is een verticale leerlijn 'onderzoeksmethodologie' in een éénjarige masteropleiding organisatie en management, die zowel opleidingsonderdelen van het schakel- en voorbereidingsprogramma als van de master omvat.

Horizontale leerlijnen geven de opbouw weer binnen één opleidingsjaar van een modeltraject.

Zo doorlopen de vier grote modules in een master-na-master globalisation and development, waarbij telkens verschillende docenten betrokken zijn, horizontaal het programma.

Wat is de meerwaarde van het invoeren van leerlijnen?

Opleidingsprogramma's in het hoger onderwijs zijn vaak erg complex geworden. De flexibilisering van het onderwijs en de grote keuzevrijheid binnen de curricula hebben een invloed op de transparantie. De groepering van de leerinhoud in verschillende leerlijnen creëert een tussenniveau in het curriculum. Hierdoor vermindert de

complexiteit en neemt de transparantie toe (Oorts, e.a., 2016).

Enkele toepassingen die de **zinvolheid** aantonen van leerlijnen:

- **Adequate communicatie** over de leerlijnen naar docenten en studenten vergroot het inzicht in de structuur van het programma. Nieuwe docenten bijvoorbeeld kunnen aan de hand van een systeem van leerlijnen hun opleidingsonderdeel duidelijk situeren in het curriculum. Studenten zien beter het verband tussen de verschillende opleidingsonderdelen en dit kan voor hen een hulp zijn bij de samenstelling van hun studieprogramma.
- Een **visualisatie** van de leerlijnen kan zorgen voor een transparante informatiedoorstroming naar diverse externe stakeholders zoals toekomstige studenten, het werkveld etc. Op infodagen of in informatiebrochures bijvoorbeeld kan de structuur van het programma aan de hand van leerlijnen eenvoudiger worden voorgesteld.
- Een systeem van leerlijnen biedt de mogelijkheid om beslissingen m.b.t. de **volgtijdelijkheid** tussen de verschillende opleidingsonderdelen op een doordachte manier te nemen. Hierbij gaat het niet alleen over de volgtijdelijkheid binnen één leerlijn, maar ook over de aansluiting van opleidingsonderdelen over de verschillende leerlijnen heen. Voor een opleidingsonderdeel micro-economie (leerlijn economie) is bijvoorbeeld, naast voorkennis economie, ook voorkennis wiskunde vereist (leerlijn kwantitatieve methoden).
- De leerlijnen kunnen een aanleiding vormen voor **interdisciplinaire samenwerking**, zowel binnen een leerlijn (generieke leerlijn) als over de leerlijnen heen. Voor het realiseren van ontwerpvaardigheden bijvoorbeeld kan ervoor gekozen worden om menskundige, technologische en economische wetenschappen samen te brengen in één leerlijn.
- Leerlijnen kunnen het **proces van curriculum-wijzigingen en -hervormingen** vlotter laten verlopen. De gewichten van de verschillende leerlijnen kunnen als basis fungeren bij de herziening. Hierdoor kan in een eerste fase abstractie worden gemaakt van aparte opleidingsonderdelen.

- Leerlijnen kunnen de basis vormen voor een **leerlijnoverleg**, waarbij docenten niet alleen de onderlinge aansluiting van inhoud bespreken, maar ook het studiemateriaal en de werk- en evaluatievormen op elkaar afstemmen.
- Als door uitzonderlijke omstandigheden (bijv. ziekte docent, coronacrisis, etc.) bepaalde leerinhouden niet konden worden aangeboden, kan er nagegaan worden of er tijdelijk een **herschikking van de leerinhoud binnen de leerlijn** kan plaatsvinden.

In één van de volgende ECHO-onderwijstips zullen we ingaan op aandachtspunten bij het invoeren van leerlijnen en tips geven voor het organiseren van een leerlijnoverleg.

Meer weten?

Een voorbeeld van een curriculum dat volgens leerlijnen is opgebouwd, vind je [hier](#).

Voor tips en mogelijke valkuilen met betrekking tot dit thema kan je o.a. bij de volgende contactpersonen terecht:

- Margo.Abrath@uantwerpen.be (Faculteit Bedrijfswetenschappen en Economie, UAntwerpen)
- Walter.Daems@uantwerpen.be (Faculteit Toegepaste Ingenieurswetenschappen, UAntwerpen)
- Julie.Vanderzee@uantwerpen.be (Faculteit Farmaceutische en Biomedische Wetenschappen, UAntwerpen)

Bronnen ter inspiratie

Cajot, G., De Beuckelaer, W., Baert, M., & Leuridan, M. (2019). Stapsgewijze inbedding van een leerlijn academische taalvaardigheid. In D. Berckmoes, P. Bonne, J. Heeren, M. Leuridan, I. Mestdagh & J. Vrijders. (Eds). *Taalbeleid & taalondersteuning: wat werkt? Inspiratie en praktijkvoorbeelden uit het hoger onderwijs* (eerste druk, pp. 69–84). Leuven: LannooCampus.

D'Andrea, V. & Gosling, D. (2005), *Improving Teaching and Learning In Higher Education: A Whole Institutional Approach*. Maidenhead: McGraw-Hill Education (UK).

Donk, C. van der & Lanen, B. van (2015). *Leerlijn praktijkonderzoek*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Mulder, H. & ten Cate Th. (2006). *Curriculuminnovatie als project*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Oorts, G., Mannaert, H., De Bruyn, P., & Franquet, I. (2016). [On the Evolvable and Traceable Design of \(Under\)graduate Education Programs](#). *Lecture Notes in Business Information Processing* (252), 86–100.

Strijker, A. (2010). [Leerlijnen en vocabulaires in de praktijk. Verkennende studie in opdracht van het Programma 'Stimuleren Gebruik Digitaal Leermateriaal'](#). Enschede: SLO.

ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs (ECHO)

Venusstraat 35
B - 2000 Antwerpen

echo@uantwerpen.be

www.uantwerpen.be/echo

